

İslam Mezhepleri Tarihi VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı ve Bütün Yönleriyle Selefilik Çalıştayı*

Harun TÜRKOĞLU**

“İslam Mezhepleri Tarihi VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı ve Bütün Yönleriyle Selefilik Çalıştayı” 5-6 Eylül 2015 tarihinde Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ev sahipliğinde Konya’da gerçekleştirildi. Türkiye geneli İslam Mezhepleri Tarihi araştırmacı ve akademisyenlerinin katılımıyla gerçekleşen toplantıda son dönemlerde gündemi meşgul eden Selefilik meselesi ve bir bilim dalı olarak İslam Mezhepleri Tarihi’nin güncel problemleri konuşuldu.

Programın açılış konuşmasını Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Seyit Bahçıvan yaptı. Bahçıvan, Selefililerin kendileri gibi düşünmeyenleri bid’atçı olarak kabul ettiklerinin, İslâm dünyasının Necd bölgesinden ibaret olup müslümanların yaşadığı diğer bölgelerin İslâm’ı tam olarak temsil etmediklerini düşündüklerinin altını çizdi. Sempozyum ev sahibi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ramazan Altıntaş ise, son dönemlerde yaygınlık kazanan dışlamacı zihniyet yapısına sahip din anlayışları tehlikesini ve bunun panzehiri niteliğindeki doğru din anlayışının önemini vurguladığı konuşmasında, İslâm aleminin zor bir süreçten geçtiğini ve İslâm’ın yeni hâricî dini hareketlerin tehdidi ile karşı karşıya olduğunu ifade etti. Ramazan Altıntaş, şu sözlerle konuşmasını noktaladı: “Ehl-i kible tekfir edilemez düşüncesiyle kardeşliğimizi ve birlikteliğimizi pekiştirmek zorundayız. İşte bu bağlamda Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi disiplinleri bizlere stratejik düşünme kabiliyeti kazandırmaktadır.”

Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muzaffer Şeker de, Selefililiğin dikkatle ele alınması gereken hassas bir konu olduğunu vurgularken; müslümanların kendileri dışındakilere gösterdiği toleransı/hoşgörüyü birbirlerinden esirgediklerini, oysa ki farklılıkların önemli bir sinerji kaynağı olabileceğini belirtti. Dünyadaki Müslüman imajının İslâm dünyası gündeme geldiğinde hiç de iyi

* Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir.

** Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı, E-posta: hturkoglu@comu.edu.tr

olmadığına değinerek ilmi çalışmalarda duygusallıktan uzak, tarafsız çalışmanın önemine vurgu yaptı.

Program, protokol konuşmalarının ardından İstanbul Şehir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara'nın "**Vehhâbilik'ten İşid'e Günümüz Selefiligi**" başlıklı açılış konferansı ile devam etti.

Büyükkara, selef'in Hz. Peygamber'in bir hadisinden mülhem olarak İslâm'ın ilk nesilleri yani sahabe, tâbiîn ve tebe-i tâbiîn anlamına geldiğini, selefiligin ise, tarihi arka planı itibariyle Ahmed b. Hanbel tarafından temsil edilen Ehl-i Hadis / Ashab-ı Hadis olarak bilinen bir mezhep olduğunu ve mezhebin Ehl-i Sünnet içinde Ebû Hanîfe'nin temsilcisi olduğu Ehl-i Rey'in mukabili olduğunu söyledi. İbn Teymiyye ile beraber Selefiligin marjinal olmaktan çıkıp açılım kazanarak yeni bir sürece girdiğini; "sahih nakille sarih aklın çelişmeyeceği" düşüncesinden hareketle katı nakilcilikten nassları yorumlamada aklı da ön plana çıkararak bir anlayışa doğru hareket ettiğini ifade etti. Büyükkara, Muhammed b. Abdülvehhab'la birlikte Selefiligin Suud damgası yiyerek siyasallaştığını ve tekfir anlayışı bağlamında şiddeti de meşrulaştıran bir sürece girdiğini vurguladı.

Selefiligin temel iki özelliğinin hadis merkezli metinsel din anlayışı ve "kurtulan fırka" bağlamında ötekini dışlama olduğu tespitinde bulunan Büyükkara; Cemaleddin Afgâni (ö. 1897), Muhammed Abduh (ö. 1905) ve Reşid Rıza (ö. 1935) gibi ıslahat ve yenilik taraftarı mütefekkirlerin selefi olarak nitelendirildiğini, halbuki ilk nesil vurgusu yapan ve hadis odaklı anlayışı problemlili görüp Kur'an merkezli bir öze dönüşten bahseden bu anlayışın Selefilik olarak kabul edilemeyeceğine dikkat çekti. Her ne kadar bazı şahıs veya gruplar kendilerini Selefi olarak tanımlasalar da zihniyet dünyalarına bakılmadan tanımlama yapmanın usul açısından doğru olmadığını ifade ederek Selefi olarak tanımlanan Seyyid Kutup'un aslında hayatı ve eserleri incelendiğinde zihniyet olarak bu anlayışı yansıtmadığının görüleceğini vurguladı.

Selefiligin güncel durumuna da değinen Büyükkara, ilk önce Selefilik içinde devlet tarafından temsil edilen, ülke genelindeki kurumların, medrese ve üniversitelerin bağlı olduğu Suudi Selefilik ayırımından ve Suudi Selefilik içindeki el-Elbânî ve dışlamacı karakterli Medhaliyye çizgisinden bahsetti. Suudî ve Cihâdî Selefilik arasındaki farklılıklara dikkat çeken Büyükkara, Suudi Selefiligin akideye vurgu yaparken, Cihâdîlerin inançla birlikte aksiyona da önem verdiklerini; Suudî Selefiligin bid'atler, namaz, hac, sakal vb. konular üzerinde yayımlar yaparken Cihâdî Selefiligin hakimiyet, cihad, Hristiyanlar, Yahudiler üzerinde durduğunu; Suudi Selefiligin namaz kıldığı sürece siyasî olarak devlet başkanına itaati farz sayarken,

Cihâdî Selefiliğin yöneticilerin kimliklerine ve dini yaşantılarına değil, icraatlarına önem verdiğini ifade etti.

“İhvan-ı Müslimin fikriyatı, Seyyid Kutup’un hareket metodu, İbn Teymiyye’nin şer’î siyaset fıkıhı, Vehhâbi davetin akide ve fıkıh kültürü” olmak üzere dört özelliği ile dikkat çeken Cihâdî Selefiliğin Üsame b. Ladin’le birlikte aşırılığa doğru bir savrulma yaşadığını, tekfirci ve dışlamacı karakter taşıyan İşid’in ise Cihâdîlikten Hâriciliğe geçişi temsil ettiğini söyleyen Büyükkara, Arap baharı sonrasında Seleflik içinde üçüncü bir farklılaşma olarak “Siyasal Selefiliğin” ortaya çıktığı tespitinde bulundu.

Prof. Dr. Hasan Onat’ın başkanlığını yaptığı “**Selefiliğin Tarihsel Arkaplanı**” başlıklı birinci oturum, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Muhyettin İğde’nin “**Selefiliğin Tarihi Arkaplanı: Hanbelilik**” isimli tebliği ile başladı. İğde, Hanbeliliğin köken itibarıyla Ehl-i Hadise dayandığını, Ahmed b. Hanbel’in Halife Me’mun’un mihne politikasına muhalefeti sebebiyle meşhur olup Hanbeliliğin taraftar toplamaya başladığını ve Ahmed b. Hanbel’in Ehl-i Hadisin temsilcisi haline geldiğini söyledi. Mezhebin literatürünü oluşturan Ebu Bekir el-Hallal ve mezhebin mücadele boyutunu temsil eden Berbehârî’nin Hanbelî mezhebinin teşekkülündeki rollerine dikkat çekti.

İğde, Büveyhîler’in siyasî iktidarı ele geçirmeleri ile başlayan yeni sürecin Hanbeliliğin tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olduğuna değindi. Bu dönemde Hanbelîlerin, daha ziyade vaizlerin ve kussâsın organize ettiği faaliyetlerle toplumda adeta “dini-siyasî bir muhalefet partisi” rolü oynadıklarını, bilhassa hararetle vaazlarla geniş halk kitlelerini galeyana getirerek harekete geçirdiklerini vurguladı. Tarihi süreçte “Hanbelî Fitnessi” veya “Berbehârî Fitnessi” olarak zihinlerde yer tutan olaylara temas ederek; Hallal’ın önderliğinde emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münkeri tesis etmeye çalıştıklarını ifade etti. Bu bağlamda Hanbelîlerin çarşı ve pazarları baskı altına alarak denetlediklerini, eğlence mekânlarına müdahalede bulduklarını, çalgı aletlerini kırıp evlerde rastladıkları şarapları döktüklerinden bahsetti.

Bu dönemde Hanbelîlerin aynı zamanda Abbasi hilafeti ile yakınlaştığını, hatta ilerleyen süreçte özellikle Kâdîrî itikad bildiremeleri ile birlikte Hanbeliliğin hilafetle entegre olarak “devletin resmi mezhebi” haline geldiğini ifade ederek, Abbasi Hilafeti’nin desteğini arkalarına alan Hanbelîlerin, özellikle Bağdat’ta Ehl-i Sünnet’in tek temsilcisi haline geldiklerini söyledi.

Oturumun ikinci tebliği "**Hâricîlerin Günümüzdeki Devamı İbâdiler mi, Selefilik mi? Metodik Bir Tartışma**" ismiyle Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Kadir Gömbeyaz tarafından sunuldu.

Selefilik ve İbâdiliğin Hâricîlerin devamı olup olmadığını tartışmaya açan Gömbeyaz, iki mezhebin birbirine zıt karakter taşıdıkları düşünüldüğünde bu iddianın metodolojik problemler taşımakla birlikte, İbâdiliğin Hâricîliğin organik olarak, Selefilik'in de zihniyet olarak devamı olabileceğini ifade etti. Günümüzdeki salt siyasî nitelikli ve nasları literal okuyan, sığ din anlayışına sahip bedevi karakterli Hâricîlik algısının hatalı olduğunu ifade eden Gömbeyaz, Abdullah b. Yezid el-Fezari (ö. H.150'ler) isimli Kûfeli bir İbâdiye nispet edilen risalelerdeki ciddi derinlikli kelâmî tartışmaların ve günümüzde Uman'da yaşayan İbâdîlerin modern hayat tarzının zihinlerdeki Hâricîlik algısının gözden geçirilmesini gerekli kıldığını belirtti.

İbâdiliğe dair mevcut bilgilerin ilk ve temel kaynaklar ışığında tedkik edilmesi gerektiğini vurgulayan Gömbeyaz, günümüz İbâdîlerinin "Hâricî" nitelenmesinden son derece rahatsız olduklarına dikkat çekti. Hâricîliğin bir etiket olarak kullanılmasına dikkat çeken Gömbeyaz, Şehristanî'nin *el-Milel ve'n-Nihal* adlı eserindeki Hâricîlik tanımından hareketle meşru yönetime karşı duran her hareketi Hâricî olarak nitelenmenin etiketleme anlayışına götürdüğünü söyledi. Selefilik'in ehl-i sünnet dairesinde kabul edilmekle birlikte, İbâdiliğin mutedil düşünce yapısıyla ehl-i sünnete daha yakın olduğunu ifade etti.

Mezhepler hakkındaki genellemelerin hatalı olduğuna değinen Gömbeyaz, mezhep yapılanmalarının homojenlik arzetmediğini, bünyesinde farklı düşünceleri barındırdığını, "Hâricîlere göre şöyle, Eş'arîlere göre böyle" şeklinde bir tanımlamanın yanlış olduğunu ifade etti. Umumiyetle mezheplere tamamlanmamış süreçler olarak bakıp zamansal ve mekânsal bağlamlarının değişmesine paralel olarak mezhepleri içerikleri ve kabulleri değişen pasif çerçeveler olarak görmek gerektiğine değindi.

Birinci oturumun "**Islahat Hareketleri ve Selefilik**" isimli son tebliğinde Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Hanifi Şahin, siyasetin de etkisi sebebiyle homojen bir ihya ve Selefilik tanımı yapılamadığını özellikle Selefilik'in Vehhâbiliğe angaje olmasının, bu hareketi, Vehhâbilik üzerinden okumaya ve değerlendirmeye yol açtığını, siyaseten birbirlerini var kılmadaki karşılıklı bağımlılıklarının, Selefilik'i siyasetten azade kalarak anlama çabalarını zorlaştırdığını, sorunlara sağlıklı

çözümler üretilmesine engel olan siyasetin genellemeci ve dışlamacı söylemler ürettiğini ifade etti.

Şahin, Afgânî ve Abduh çizgisinin daha soğukkanlı, İslâmî düşüncenin yeniden ihyası noktasında hala tazeliğini koruyan sorular sorduğu ve sağlıklı perspektifler geliştirdiğini ifade etti. Kuran ve sünnete dönüş çağrısının ve ilk üç asrı otorite olarak görme özelliğinin, sadece sefiliğin önemseddiği kriterler olmadığını; bunların, İslâm düşüncesinde varlık bulan her dini hareket tarafından benimsendiği dolayısıyla da ortak payda olarak görülmesi gereken hususlar olduğuna dikkat çekti.

İslâm'ın görünür enstrümanlarından ya da işlevsel olduğu için hakim paradigmalardan ısrarla gündemde tutulan cihatçı sefiliğin oluşturduğu İslâm imgesinin oldukça sorunlu bir tipoloji ortaya koyduğunu, bu sorunun çözülmesi için Vehhâbilikle irtibatı nedeniyle yayılmacı bir karakter taşıyan sefiliği batılı kaynaklardan hareketle oryantalist bir perspektifle değil, İslâm düşüncesi ve tarihinin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini belirtti.

Din algısının şekillenmesinde literal okumanın her zaman problemli olduğuna değinen Şahin, bu yaklaşımın, dinde insana bırakılmış bir alan tanımadığını ve aklı itibarsızlaştırdığını, çözümün ise başta Ebû Hanîfe ve İmam Mâturidî olmak üzere İslâm düşünce geleneği içinde vahyin kontrolünde aklı işlevsel kılan anlayış ve şahsiyetlerde bulunduğunu ifade etti.

Prof. Dr. Mehmet Zeki İçsan başkanlığındaki “Günümüz Sefiliği” başlıklı ikinci oturum, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Kamile Ünlüsoy’un “Mısır’da Selefilik-İhvân-ı Müslimîn İlişkisi Üzerine Bazı Mülâhazalar” isimli tebliği ile devam etti. Müslümanların hurafe ve bidatlerden uzaklaştırılıp dinin aslına, Kur’an’a ve sünnete, dönüşü gaye edinen ve Selefî zihniyet paydasında buluşan İhvân-ı Müslimîn ile Selefî gruplar arasındaki bağların, grupların siyasî duruşlarına ve yöneticilerle olan ilişkilerine göre şekillendiğine dikkat çeken Ünlüsoy, 1926’dan itibaren kurumsallaşma sürecine giren Selefilerin, açık bir şekilde devlet tarafından desteklendiğini ve bu desteğin arkasındaki en önemli sebebin İhvân-ı Müslimîn’in toplumsal hayattaki etkinliğinin zayıflatılması olduğunu söyledi. Ünlüsoy, İhvân-ı Müslimîn’in toplumun her kesimine hitap eden geniş kapsamlı programı ve başarılı faaliyetlerini kendi meşruiyetlerini tehlikeye sokan bir tehdit olarak algılayan siyasî yöneticilerin ve siyasetten uzak duran Selefî grupları destekleyerek, İhvân-ı Müslimîn’e karşı alternatif bir İslamcı grubun oluşumuna zemin hazırladıklarını ifade ederken, Cemaâtü Ensâri’s-Sünneti’l-Muhammediyye, ed-Da’vetü’s-Selefiyye

gibi grupları hatırlatarak Mısır Seleflerinin benimsediği apolitik siyasî tavrın Suud Vehhabiliğinden beslendiğine dikkat çekti.

25 Ocak Devrimi öncesinde Selefi gruplarla İhvân-ı Müslimîn arasında soğuk barış olarak nitelendirilen bir ilişki gözlemlendiğini, Seleflerin asıl damarını oluşturan el-Cem'iyetü's-Şer'iyye, Cemâatü Ensâri's-Sünne ve ed-Da'vetû's-Selefiyye gibi gruplarla, bağımsız Selefi vaizlerin İhvân-ı Müslimîn'e karşı orta yolu tercih ettiklerini, genel toplumsal konularda iletişim içerisinde bulunsalar da, siyaset sözkonusu olduğunda İhvân-ı Müslimîn'i dinî konularda taviz veren bir dinî hareket olarak gördüklerini ve el-Cemâatü'l-İslâmiyye'nin cihatçı kesimiyle Selefiyyetü'l-Medhaliyye grubunun İhvân'a karşı kimi zaman çatışmalara dönüştürebilen sert bir tutum sergilediğini ifade etti.

Ünlüsoy, 25 Ocak Devrim sürecinde İhvân-ı Müslimîn devrimi desteklerken, Cemaatü'l-İslâmiyye ve es-Selefiyyetü'l-Harekiyye'nin dışında Seleflerin çoğunun devrimi desteklemediğini, devrim sonrasında oluşan demokratik siyasî ortamda daha önce siyasetle meşguliyyete karşı çıkan Seleflerin pragmatik bir tavırla içtihat değişikliğine giderek partileşme sürecine girdiklerini söyledi ve bu bağlamda Seleflerin en güçlü partisi Hizbu'n-Nûr'un cumhurbaşkanlığı seçimleri ve 3 Temmuz darbesindeki aktif politik tutumlarını hatırlattı.

Ünlüsoy'un ardından söz alan ve "**Suudi Arabistan Dışında Vehhâbilik Etkileri**" başlıklı tebliğine dini hareket ve akımların Vehhâbi olarak nitelenmesi veya Vehhâbilikle irtibatlandırılmasındaki özensiz tutuma dikkat çekerek başlayan Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yrd. Doç. Dr. Rifat Türkel, Vehhâbi araştırmacılarının dinin Hz. Peygamber zamanına döndürülmesini hedefleyen, cihad anlayışına sahip hareketlerin bir kısmını Vehhâbi kabul ettiklerini belirtti.

Ulaşım ve iletişim imkanlarının yetersizliği ve Arabistan yarımadasında tutunma çabaları sebebiyle 18. ve 19. yüzyıllarda İslâm dünyasında sınırlı bir tesir ve nüfuza sahip olan Vehhâbiliğin, Suud ailesinin siyasî desteğini aldığı 20. yüzyılda etkisinin arttığını, Müslümanların içerisinde bulunduğu kriz durumundan, İslâm'ın ilk dönemlerine dönüş vurgusu yapan Vehhâbi anlayışla kurtulacağı düşüncesinin yaygınlık kazandığını ifade etti.

Vehhâbiliğin, yayılcı özelliğinin temelinde, tevhid akidesini gerçekleştirmek üzere sözlü tebliği ve cihadı yöntem olarak benimseyen emr-i bi'l-ma'ruf düşüncesinin bulunduğunu vurgulayan Türkel, Vehhâbilik propagandasında özellikle haccın önemli ve etkin bir vasıta olarak kullanıldığına dikkat çekti.

Türkel, son olarak dini hareket ve kişilerin Vehhâbilikle irtibatları ele alınırken kaynakların dikkatle ele alınıp incelenmesi yanında, tarafgirlik ve taassup

sonucu yöntem ve usul hatalarına düşülmemesi gerektiğini ve İslam Mezhepleri Tarihi ilminin yöntemlerine bağlı kalmanın önemini vurguladı.

İkinci oturumun “**Seleflilerin Türkiye’deki Faaliyetleri**” başlığını taşıyan son tebliğinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Ahmet Yöner, Suudi selefi/Vehhâbî anlayışı ile özellikle Ortadoğu ekseninde e-Kâide, Tâlibân ve DAİŞ gibi isimleri silahlı mücadele ile anılan gruplardan ayrı olarak Türkiye’de yaşayıp kendilerini ilmi Seleflilik adı altında takdim edip gerçek anlamda Seleflilerin temsilcilerinin kendileri olduğu iddiasında olan ve sosyal tabana hitap eden selefi faaliyetler bağlamında Türkiye’de mevcut selefi gruplara ve bunların faaliyetlerine dikkat çekti. Kendilerini “İslâm Davetçisi” olarak tanıtan bu anlayışı ifade etmek üzere Türkiye’de Mealcilik tabirinden, Suud selefililiğine, Cihâdî Seleflilikten modern selefililiğe hatta neo-seleflizm kavramlarına kadar çok değişik isimlendirmelerin söz konusu olduğunu ifade etti.

Yöner, Seleflilerin, Türkiye’deki faaliyetlerine ders halkalarıyla, yayınevi kurarak başladığı daha sonraları dernekler açılarak sayılarının arttığı ve buralarda ders programları, seminerler yapılarak yayıldığından bahsetti. Kur’an kursları, medreseler ile daha da kurumsallaşmaya başladıklarını, derneklerin ve şahısların internet sitelerinden yazılı ve görsel bilgiler paylaşıldığını ifade etti.

Türkiye’de 1980’li yıllarda Seyyid Kutup, Muhammed Abdüh, Mevdudî gibi Ortadoğu ve Hint alt kıtasına ait İslâmî yorumların ve yazarların eserlerinin Türkçe’ye çevrilmesiyle var olan anlayışı reddeden tevhid temelli gruplar ortaya çıkmaya başladığı, işte bu dönemde Suûd üniversitelerinde okumuş ya da oradaki akımdan etkilenmiş söz gelimi Ebu Said Yarbuzi (Mehmet Balcıoğlu) ve arkadaşları ile Selefliliğin Türkiye’de konuşulmaya başlandığına dikkat çekti.

Yöner, Seleflilerin en çok üzerinde durdukları konuların başında Akide ve Tevhid konusu olduğundan yayınevlerinde Bulûğu’l-Meram, Sahih-i Müslim, Sahih-i Buhari, Riyazü’s-Salihîn gibi hadis kitapları ile selefi hocaların tercüme ettiği ya da yazdığı hadis-sünnet’le ilgili kitapların basılmakta olduğunu söyledi.

Yöner, Seleflilerin Türkiye’de her seviyedeki her yerdeki insanlara ulaşabilmek için iman, ibadet, ahlak, sîret gibi önemli konuları gerek ders halkalarında, gerek dernek faaliyetlerinde, gerek internet sitelerinde, seminerlerinde, medreselerinde, Kur’an kurslarında, televizyon ve radyolardan işlemekte olduklarına, Abdullah Yolcu, Feyzullah Birişik, Ubeydullah Arslan, Mehmet Emin Akın gibi isimlerin açtıkları yayınevi ve derneklerle, ders halkalarıyla çalışmalarını başlatmış olup, ilk çalışmaların İstanbul’da başlamakla birlikte sonraları ve

şimdilerde Türkiye'nin hemen her ilinde değişik adlarla birçok dernek, medrese, Kur'an kursu olarak çalışmalarını devam ettirmekte olduklarını ifade etti. Çağımızın vazgeçilmez iletişim aracı olan interneti çok iyi kullandıklarını, şahsi ya da derneklerin internet sitelerinden yazılı ve görsel olarak bilgi aktarımı ve dersler yapıldığını, yine facebook, twitter gibi sosyal medya kanallarında sayfaları, youtube gibi video paylaşım sitelerinde görüntülerinin olduğunu vurgulayarak konuşmasına son verdi.

II. Oturumun akabinde Prof. Dr. Seyit Bahçıvan, Prof. Dr. Hasan Onat, Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara, Prof. Dr. Mehmet Zeki İşcan, Prof. Dr. Mehmet Saffet Sarıkaya ve Prof. Dr. Siddık Korkmaz'ın katıldığı bir değerlendirme oturumu yapıldı.

Açıklanan sonuç bildirgesinde ise tebliğlerden hareketle ulşılan bazı tespitler dile getirildi. Buna göre;

1. Selefilik Ehl-i Hadis, Ahmed bin Hanbel, İbn Teymiye ve Muhammed bin Abdülvehhab çizgisinde bir gelişim seyretmiştir.
2. Bir tanımlama yapmak zor olmakla birlikte Selefilik, bir mezhepten çok siyasi ve ideolojik bir yapı olarak nitelendirilebilir.
3. Selefilik bir mezhebe bağlı olmadığı görüntüsü vermekle beraber Hanbeliliği öne çıkartan mezhepçi bir boyuta da sahiptir.
4. İslâm Dünyasındaki gerek mezhepler arası gerekse diğer genelde din alanında, özelde ise mezheplerle ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.
5. Başta Selefilik olmak üzere, kökleri çok derinlerde olan mezheplerin beşerî oluşumlar olduğu gerçeğinin göz ardı edilerek ve din ile aynileştirilmekte bu sebeple tekfir mekanizması kolaca işletilebilmektedir.
6. İslâm ortak paydası yerine mezhebi esasların öne çıkarıldığı gözlenmektedir.
7. Din dili siyasileştirilerek ayrıştırıcı bir muhtevaya büründürülmektedir.

Çalıştayda sunulan bildiriler ve yapılan müzakereler neticesinde şu teklifler yapılmıştır:

1. İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı'nda İslâm dünyasında mezhepler arasındaki çatışmaların köklerini açığa çıkartacak, çözüm önerileri geliştirecek ve İslâm ortak paydasının vurgulanmasına ve öne çıkarılmasına yardımcı olacak yüksek lisans ve doktora tezleri yaptırılmalıdır.
2. Günümüz mezhepleri hakkında üniversitelerde veya üniversite dışında araştırma merkezleri kurulmalıdır.

3. Günümüzde yaşayan mezheplerin tezahürleriyle ilgili yapılacak çalışmalar, ilmi toplantılar ve projeler desteklenmelidir.

İslam Mezhepleri Tarihi alanı ile ilgili değerlendirmeler ve kararlar ise şöyledir:

1. Devlet, özel veya vakıf üniversiteleri bünyesinde yeni kurulan ilahiyatlar ile bazı fakültelerin anabilim dalı yapılandırılmasında İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı'nın Kelam Anabilim Dalı ile birleştirildiği görülmekte ve bu hatada ısrar edilmektedir. Bu anabilim dallarının tarihçesi, yöntemi, konumu ve işlevleri birbirinden farklı olduğu için İslam Mezhepleri Tarihinin, müstakil bir anabilim dalı olarak korunmalıdır.
2. Lisans programlarında yer alan "Kelam" ve "İslam Mezhepleri Tarihi" derslerinin ayrı ayrı uzmanlık alanları olduğundan her biri o konudaki uzmanlarca verilmelidir.
3. İlköğretim ve ortaöğretim programlarında ve İmam-Hatip okullarında, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmetlerinde İslâm mezhepleri ve Alevilik konusunda sağlıklı bilgiye ve bu bilginin eğitimini almış olan eğitimciler ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç ancak 4 saatlik İslam Mezhepleri Tarihi lisans programıyla karşılanabilmektedir. Bu nedenle halen bazı fakültelerdeki 2 veya 3 kredilik İslam Mezhepleri Tarihi dersleri iki dönemde ve 4 saatte verilmelidir.
4. İslam Mezhepleri Tarihi'ne alınacak araştırma görevlilerinde o alanda lisansüstü eğitim şartının istenmeli, Merkezi sınavla eleman alınan ÖYP kadrolarından İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalına da tahsis edilmelidir.
5. Bazı ilahiyat fakültelerinde uygulandığı görülen "İtikadî İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı" isimlendirmesi tekrar "İslam Mezhepleri Tarihi" şeklinde düzeltilmelidir.
6. İlitam programı olan fakültelerde İslam Mezhepleri Tarihi uhdesinde kalmak üzere seçmeli "Yaşayan İslam Mezhepleri" veya ona benzer bir dersin okutulması önerilmelidir.
7. Yüksek Lisans ve Doktora programlarının açılabilmesi için Anabilim Dalında 5 veya 6 öğretim üyesi bulunması şartının universal akademik eğitim standartlarına uymadığından bunun değiştirilmesi faydalı olacaktır.

8. Çağdaş İslam Akımları ve Türkiye’de Dini Akımlar dersleri seçimlik dersler olarak programlarda devam ettirilmelidir.
9. Bir sonraki ihtisas toplantısı İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yapılması planlanmaktadır.